

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiae Moralis Super Decalogum Seu Decem Dei Praecepta Pars ...

Tractatus II. In I. Præceptum De Fide, Spe, Charitate, Religione, & Peccatis
oppositis

Sporer, Patricius

Salisburgi, 1711

Sectio I. De Adoratione & Cultu Deo debito.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-59952](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-59952)

CAPUT VIII.

De Adoratione & Cultu DEO, Sanctis, Rebus sacris debito.

SECTIO I.

De Adoratione, & Cultu Deo debito.

SUMMARIUM.

1. Adoratio seu Cultus dupliciter sumi potest.
2. Adorationis definitio.
3. Adorationis actus: &
4. Diviso in Latiam, Duliam, Hyperduliam, & cultum politicum.
5. Dulia dupliciter sumi potest, habitualiter & actualiter.
6. Actualiter & proprie sumpta definitur.
7. Ejus actus specialissimi sunt actus Sacrificii, Templi, Altaria, Sacerdotium, & omnes Ordines Sacri.
8. Quid Dulia?
9. Quid Hyperdulia?
10. Quid sit Adoratio absoluta, & respectiva?

§. I.

Cultus & Adoratio generatim.

Adorationis nomen in Sacra Scriptura dupliciter sumitur. 1. Et longè frequentius stri-
ctè, & velut per antonomasiam pro solo cultu debito, & proprio ipsi Deo: ut patet omnibus Scripturæ locis, quibus præcipitur solus Deus adorari, vel quibus prohibetur adorari creatura. 2. Et non infrequenter accipitur generatim & largè pro quocunque cultu, vel veneratione exhibita alicui ob ejus excellentiam specialem, ut patet omnibus Scri-

Scri-

Scripturæ locis ; ubi dicuntur Angeli , homines ,
 Prophetæ , Reges , imò & aliæ creaturæ adorati
 loca abundè recitabimus *Seët. 2. 3. & 4.* Eodem
 sensu D. Hieron. Apolog. adversus Ruffinum
*Protinus , inquit , concito gradu Bethlehem meum
 reversus sum , & adoravi presepem , & incubatorum
 Salvatoris.* Et hac acceptione Adoratio generatim
 sumpta , prout idem est , ac cultus , hic breviter
 definienda , & dividenda est.

Adorationis

Definitio , & actus.

2 **C**ultus , seu Adoratio generatim est *contestatio
 externa , seu nota submissiois erga alterum
 ob ejus æstimatam excellentiam :* quo
 tenter differt ab honore , seu veneratione ; hæc
 enim , seu veneratio præcisè dicitur contestatio
 submissiois , vel subjectionis alicujus. Unde ho-
 norari etiam æqualis , vel inferior potest ; colari
 rò , vel adorari minimè : cultus enim , vel adoratio
 dicitur contestationem etiam nostræ submissiois
 aut subjectionis erga alterum ob ejus æstimatam
 excellentiam. Unde eodem ferè modo , quo supra
 de Religione erga Deum explicatum est , cultus
 seu adoratio quatuor necessariò importat actus
 duos ex parte intellectûs , & duos ex parte volun-
 tatis. Ex parte intellectûs 1. Judicium speculati-
 vum , quo cognoscitur alterius excellentia. 2. Ju-
 dicium practicum dictans alteri illi hic , & non
 ob ejus excellentiam cognitam debitum , & con-
 gruum cultum exhibendum esse. 3. Sequitur
 actus

actus voluntatis consentientis huic dictamini, quo
nimirum vult voluntas alteri pro ejus excellentia
cognita debitam reverentiam exhibere, & aliquo
actu externo, vel gestu suam erga alterum subje-
ctionem contestari, & velut notam facere. 4. De-
nique sequitur ipse actus externus, vel gestus ali-
quis ita imperatus à voluntate tanquam nota, vel
contestatio submissionis erga alterius æstimatam
excellentiam. Atque in hoc quarto actu, vel gestu
externo ita imperato à voluntate ad contestan-
dam submissionem erga alterius excellentiam
propriè, & essentialiter consistit cultus, seu ado-
ratio, sive erga Deum, sive erga hominem. Es-
patet clarus sensus definitionis traditæ.

Actus ejusmodi externi cultus, vel adoratio-
nis communis tam erga Deum, quam erga ho-
minem possunt esse diversissimi, ut passim videre
est in Scripturis Sacris. *Primus*, & præcipuus
actus adorationis est prostratio in terram: sic in
Veteri Testamento sæpissimè Sancti dicuntur ad-
orasse & Deum, & Angelos, & homines proni in
terram: & in Novo Testamento Matth. 2. *Magi*
proidentes adoraverunt eum, scilicet Christum
natum. Joan. 9. Cæcus sanatus à Christo procidens
adoravit eum. *Secundus*, sola inclinatio capitis
& pectoris: sic servus Abrahamæ Gen. 24. inclinavit
se, & adoravit. *Tertius*, genuflexio, modus com-
munissimus. Isai. 45. *Mihi curvabitur omne ge-
nu.* Philip. 2. *In nomine Jesu omne genuflecta-
tur &c.* *Quartus*, Adoratio olim etiam fiebat
per oscula, vel ipsi adorato, ejusque vesti, vel
manui

manui propriæ, quæ adoratum tetigerat, impræ-
 fa; etiam nunc est in usu. Denique ad modum ad-
 orationis & cultus tam sacri, quam profani mo-
 ritò spectat maximè apud Europæos capitis des-
 titio; cum enim pileus sit libertatis insigne & su-
 prema vestis hominis, verè erga alterum submi-
 sionem, ac velut subjectionem ac servitorem pro-
 fitetur, qui ipsi pileum deponit: quod si fiat cum
 vero interno affectu, & animo se alteri, Deo, vel
 homini submittendi, erit verus actus adorationis
 & cultus, alias simplicis honoris, maximè cum
 facit æqualis æquali, vel inferiori.

§. II.

*Adorationis, seu Cultus divisio, &
Species.*

- 4 **C**ultus, seu Adoratio generatim dividitur
 tres Species scilicet: *Latriam, Duliam, &*
Cultum politicum; quasi in supremam, mediam, &
 infimam. *Adoratio suprema, Latria*, dicitur, quæ
 redditur cultus proprius debitus Excellentie De-
 vine infinitæ. *Media, Dulia*, dicitur, quæ reddi-
 tur cultus debitus excellentie creatæ Super-
 naturali minori Divinæ, majori tamen humanæ na-
 turali, scilicet Beatis. *Infima politica, seu cultus*
politicus dicitur, quo redditur cultus debitus ex-
 cellentie creaturæ purè naturali, ut Superioribus
 &c. *Ratio* ergò divisionis sumitur ex ratione di-
 versa excellentiarum, cum enim adoratio, seu cul-
 tus tribuatur alteri ob ejus æstimatam excellen-
 tiam, tot necessariò erunt diversæ Species adora-

tionis, seu cultus, quot sunt diversæ species excellentiæ. Sunt autem tres præcipuè, *Prima est Excellentia Divina*, suprema, infinita simpliciter. Huic respondet Adoratio, & Cultus Latriæ. *Secunda est excellentia creata & supernaturalis* consistens in gratia & gloria Sanctorum: & huic respondet Adoratio & Cultus Dulix. *Tertia est excellentia creata, humana, & naturalis tantum*, consistens in humanis virtutibus, dignitatibus, potestatibus: & huic respondet adoratio, seu cultus politicus, quo coluntur homines virtuosi, docti, devoti, Reges, Principes, Superiores, Majores quivis. Hi tres species Adorationis, seu Cultus propriè, & essentialiter distinguuntur per actus internos voluntatis, volentis debitum cultum submissionis exhibere alteri ob ejus tantam, vel talem excellentiam æstimatam. Nam *prima species, Latria* dicit summam inclinationem, & demissionem voluntatis, velut in nihilum respectu sui erga Deum apprehensum sub ratione supremæ, & undequaque in omni genere perfectionis, infinitæ excellentiæ; respectu cujus nos velut nihil æstimamus; cum nullius ejus propriæ perfectionis capaces simus: & respectu cujus reverà nihil sumus: cum finiti ad infinitum nulla sit proportio; & subtracto ejus concursu, ac influxu continuo conservativo mox in pristinum nihilum recideremus.

§. Hunc affectum cultus Latriæ patheticè expressit S. P. N. Franciscus ita Deum nostrum adorare solitus: *O Domine quis tu? quis ego? Tu*

omnia, ego nihil! Tu abyssus entis & boni! Ego abyssus nihili, & mali! Tibi ergo abyssali humilitate, & veneratione me posterno: O Deus meus & Omnia. Apud Cornel. à Lap. in cap. 17. ad adv. 25. sub finem.

Secunda species, *Dulia* dicit longè minorem inclinationem, & dimissionem voluntatis erga Sanctos apprehensos sub ratione supernaturalis excellentiæ, nimirum consummatæ gratiæ, gloriae, & amicitiae Divinæ, majoris quidem humanæ, sed adhuc infinite minoris Divinæ: respectu quorum proinde non omninò nihil sumus: quippe eisdem supernaturalis excellentiæ capaces, tamen adhuc carentes meritò submittendi.

3 *Tertia species*, *Cultus politicus* dicit adhuc longè minorem inclinationem, ac submissionem voluntatis erga alium hominem apprehensum sub ratione certæ excellentiæ humanæ, naturæ in virtute, dignitate, superioritate; respectu quorum proinde non nihil, sed benè aliquid sumus: quippe ipsis naturæ & capacitate ejusdem excellentiæ æquales, & fortè in alio genere excellentiæ superiores; interim tamen quatenus ipsi nos excellunt meritò submittendi. At verò non necessario istæ tres species distinguuntur, nec facile distingui possunt per actus, seu gestus externos: omnes enim actus adorationis, seu cultus externi supra assignati ferè communes sunt omni adorationi, & cultui Dei, Sanctorum, hominum, præter actum Sacrificii soli Deo debitum. Neque opus est: sufficit ergò distingui per actus internos.

qui sunt forma, & velut anima actuum externo-
rum adorationis & cultus. Undè imperitè, & in-
fultè Hæretici (nominatim Philipp. Hailbronner
in suo Opere A catholicis sibi
mantrari, quomodo gesticulandum sit in cultu
Latriæ erga Deum? & quomodo in cultu Dulix,
vel Hyperdulix respectu Sanctorum, vel Virgi-
nis?

§. Denique quoad nomina istarum specierum
sciendum est, neque in Hebræa, neque in Latina
lingua dari nomina propria distinctiva istarum
specierum, sed omnia communia. Similiter &
Græca nomina Latria ΛΑΤΕΙΑ & Dulia in signifi-
catione Græca communia sunt, utrumque enim
significat servitatem, vel cultum.

§. III.

Latria speciatim, *Adoratio Deo soli debita.*

I. L A T R I A vox græca, latinè idem est ac servitus: **S**
Lex usu DD. significat servitium, ac cultum
soli Deo exhibendum. Et potest accipi habitua-
liter pro virtute & habitu inclinante hominem ad
exhibendum Deo debitum servitium, ac cultum
externum: & sic Latria idem est cum virtute Re-
ligionis, hoc solo discrimine, quòd Religio ge-
neraliter respiciat omnem cultum Deo exhiben-
dum, tam internum, quàm externum: Latria ve-
rò specialiter respiciat servitium, & cultum Dei
externum, simul tamen cum actu interno exhi-
bendum.

II. Communiter tamen Latria accipitur actua-
liter pro actuali cultu & adoratione Dei externa,

& sic idem est ac adoratio strictè sumpta pro cultu soli Deo debito, in S. Scriptura passim omnibus locis, quibus aut præcipiunt solus Deus adorari, & prohibetur adorari creatura, ut Deuter. 6. *Mart. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Apocal. c. 22. Joannes apparente sibi Angelo ait: *cecidisti ante pedes ejus, ut adorarem, & dixit mihi: vide, ne feceris, conservus enim tuus sum &c. Deum adora.* In quem locum S. Augustinus q. 61. in Genes. Talis apparuerat Joanni Angelus, ut pro Deo posset adorari, & ideo fuerat intelligendus adorator. Eodem sensu D. Hieronimus contra Vigilant: *Quis, O insanum caput, quando Martyres adoravit? Quis hominem adoravit Deum?* Eodemque sensu adorationem præcipuè accipiunt SS. PP. strictè, prout & accipitur in illo trito versiculo:

Effigiem Christi, cum transis, semper honoras.

Non tamen effigiem, sed quem designat, adoras.

Rectè denique Perrier. in c. 32. Gen. ad verbum latinum verbum *adorari* non esse ferè in usu, & que in vulgari Christianorum sermone, nihil aliud veri, soliùsque Dei cultu. Atque adeò adorationem propriè sumpta, & Latria actualis omnino idem sunt, & synonyma: cujus proinde est

Definitio.

- 6 III. **L**atria, seu Adoratio propriè dicta est actus externa Religionis, quo per contumeliam tem corporis gestum, aliave actione sacra externa protestamur nostram subjectionem erga Deum summum omnium, & Excellentissimum Dominum.

ius increatam & infinitam excellentiam, adeoque tribuimus ei summum, & Divinum honorem. Sic ex communi Valent. rom. 3. disp. 6. q. 3. part. 1. Liqueat definitio sufficienter ex hactenus dictis. Differentia Patriæ & Adorationis huius soli Deo propriæ principaliter & universaliter desumitur ab actu interno Religioso voluntatis, volentis tali actu externo colere ipsum Deum, ac protestari suam infimam submissionem, ac subjectionem erga Deum, ut supremum nostrum Dominum ob eius supremam & infinitam excellentiam, ut §. preced. explicatum, quicumque deinde sit ille actus externus: generaliter enim omnis actus externus moraliter bonus, imò & indifferens potest esse actus Patriæ & adorationis, quatenus à virtute Religionis ordinatur ad cultum Dei. Speciales actus sunt prostratio, inclinatio, genuflexio &c. facti in cultum ipsius Dei.

IV. Specialissimi autem actus Patriæ sunt actus Sacrificii, & quæ ad ipsum referuntur; Temppla, Altaria, Sacerdotium, ac Sacri Ordines omnes. Nam Sacrificium, quo Deo res sensibilis immutata, vel destructa offertur in recognitionem ejus supremi Domini, profitemur & contestamur nostram omnimodam subjectionem erga Deum ut supremum & excellentissimum vitæ & mortis Dominum: cum autem nulli alteri, nisi soli Deo debeat talis omnimoda subjectio, tanquam primo principio, & supremo Domino vitæ & mortis, perspicuum est, Sacrificium & maxime Sacrosanctum Missæ, quâ ipsa persona Divina

religiosè offertur & deberi uni soli Deo. Hinc est illa pulcherrima sententia D. Aug. l. 10. De Civitate Dei. c. 4. *Multi de cultu Divino usurpata sunt, qua honoribus deferuntur humanis, sive humilitate nimia, sive adulatione pestifera, ita tamen, quibus ea deferuntur, homines habentur, qui dicuntur colendi & venerandi; si autem est meritum additur, & adorandi. Quis vero sacrificandum censuit, nisi et, quem Deum aut seruum, aut putavit, aut finxit? Hæc Aug. unde etiam Exod. 22. dicitur: *Qui immolat Divi, occidet praterquam Domino soli.**

§. Hæc de Sacrificio intellectu communiter mo. At singulari & arcaniori intellectu Sacrificio contestamur tam omnimodam nostram subordinationem, subjectionem, ac dependentiam erga Deum supremum, & undequaque excellentissimum Dominum, tantamque Dei super nos eminentiam, potestatem, ac dominium, ut dignissimum agnoscamus, ac profiteamur nos ipsos destruere, ac immolare, sicque velut in nihilum redigere in honorem, cultum, & obsequium Dei: necque enim aliter istam omnimodam dependentiam & abyssale nihilum nostrum respectu Dei representare, ac profiteri perfecte possumus. Verum quia hoc non expedit, nec ipse Deus vult, loco nobis quasi substituiimus, immolamus, ac destruimus aliam rem sensibilem; in Veteri quidem Lege boves, oves, vitulos, hircos &c. in figuram. In Nova autem Lege ipsum Corpus & Sanguinem Christi, ad hocque concomitanter totum Christum Deum &c.

Hominem: Idque non solum mystica repræsentatione, velut mortuum sub mortui speciebus panis & vini redactum, ac per modum cibi ac potûs sumendum; verum etiam aliquantulum physicè ita consummendum in nobis, quoad illud esse Sacramentale, ut si defacto non haberet esse aliud, nisi in Sacramento, reverà consumptis speciebus Sacramenti, deberet desinere esse. Obstupescite cœli super hoc. Sed hoc piè incidentaliter. Ex dictis patet, quòd actus Latriæ, seu Adorationis Divinæ quoad differentiam ab aliis cultibus, etsi primariò, & universaliter, ut dictum est, dignoscatur ab intentione interna voluntatis, ita singulariter volentis colere Deum; secundariò tamen etiam dignoscitur ex actu externo, qui ex natura, vel conditione sua, aut consuetudine communi soli Deo exhiberi debet. Ut sunt maximè actus Sacrificii, & si qui alii.

§. IV.

Dulia, Hyperdulia.

Dulia itidem vox græca ex primæva institutione significans servitutem generatim: unde Theodulus, Cosmodulus, servus Dei, servus mundi, ex usu & appropriatione DD. significat eum cultum, qui creaturis exhibetur ob earum excellentiam creatam quidem, sed singularem, ac supernaturalem. Potestque accipi aut habitualiter pro virtute & habitu inclinante ad eum cultum, & actualiter, pro ipso actuali cultu Sanctorum, ut suprâ Latria: & sic nos accipimus.

D d 3

Defi-

Definitur.

I. **D**ulia est cultus sacer externus, quo gellum vel actu aliquo externo contestamur nostram submissionem erga creaturas sanctas ob eorum excellentiam creatam supernaturalem gratiam scilicet, & gloriæ; ac proinde solis Angelis, Sanctis defunctis exhibendus est hic cultus, quoque, de quorum gratia, sanctitate, & gloria constat; exhibitus tamen olim Prophetis & Sanctis viris, ut infra videbitur.

Cultus hic Duliaæ medius est inter Divinum religionis, seu Latria, & cultum politicum; actu Divino differt, quia creaturam, ejusque excellentiam creatam respicit: à cultu politico differt, quia ille respicit excellentiam sacram supernaturalem, iste verò naturalem, vel politicam tantum. Denique subdividitur in Duliam simplicem, & Hyperduliam. Dulia simplex & communis cultus, quo coluntur Sancti communiter ob eorum ordinariam excellentiam supernaturalem gratia & gloriæ.

Hyperdulia.

9 II. **E**st, quâ specialiter colitur creatura sancta ob extraordinariam aliquam excellentiam supernaturalem. Hoc nimirum cultus Hyperduliaæ defacto colitur. B. V. Maria Mater Dei ob ejus duplicem extraordinariam excellentiam supernaturalem: 1. Gratia & Gloriæ singularis super omnes Angelos & Sanctos. 2. Ob ternitatis Dei, ac proximæ consanguinitatis cum Christo Filio Dei, quam *Suarez 3. part. 1. c. 1. q. 1.*

diff. 1. Sect. 2. meritò vocat quandam quasi affinitatem cum Deo.

Eodem cultu Hyperdulix colenda est sacra Christi Humanitas seorsim sumpta à Verbo. Ut habet communis DD. cum S. Th. 3. *paræ 9. 25. 4. 1. Et Scot. in 2. dist. 25.* adeò, ut Christo duplex exhibendus sit cultus & adoratio: & Latriæ tanquam Deo ob excellentiam Divinitatis; & Hyperdulix ut Homini ob excellentiam supernaturalem maximam super omnes creaturas sacre Humanitatis, nimirum supremæ Gratiæ & Gloriæ, & Unionis Hypostaticæ ad Verbum: attamen practicè & absolute solum cultu Latriæ adorandus est tanquam Persona Divina, & non Hyperdulix, nisi fortè à docto intelligente, ob periculum hæresis duas personas in Christo fingentis, & scandali.

Adoratio absoluta, & respectiva.

III. **A** Doratio absoluta, & per se quoad Sanctos dicitur, quæ exhibetur Sanctis ob eorum propriam & intrinsecam excellentiam gratiæ & gloriæ, & hæc dicitur Dulix, & Hyperdulix, distincta prorsus ab adoratione Latriæ, ut dictis patet. *Adoratio respectiva*, & per accidens quoad eosdem Sanctos (& maxime res sacras, Imagines, Reliquias &c. de quibus *Sect. 4.*) dicitur, quæ exhibetur Sanctis ob respectum singularem ad Deum per modum singularis imaginis, filiationis, amicitix, templi Dei; & præcipue sic coli possit B. V. Maria ob singularissimum respectum ad Deum, non solum perfectissimæ Imaginis

ginis, Filia, Amicæ, sed etiam Matris Dei. Et hæc adoratio spectat ad virtutem Religionis & Patriæ, tanquam ejus actus secundarius, quem modum dilectio proximi propter Deum spectat ad virtutem Charitatis Divinæ tanquam actus ejus secundarius. Verùm etiam hic rectè monent DD. in praxi præsertim à simplicibus non sapis intelligentibus abstinendum esse ab hoc cultu, & adoratione respectiva Patriæ in Sanctis, atque etiam ipsa B. V. Maria ob periculum idololatriæ: ut docet etiam S. Th. cit. a. 3. ad 3. dicens: creatura rationali debetur reverentia propter se ipsam, ideo si creaturæ rationali, in qua est imago Dei exhibetur adoratio Patriæ (respectiva nimirum) posset esse erroris occasio, ut scilicet motus adorationis sisteret in homine, in quantum res quædam, & non referretur in Deum, cujus est imago. Sic S. Doctor, qui tamen alibi 2. 2. q. 84. ad 1. expressè fatetur: Deum olim in Angelis ipsam repræsentantibus potuisse coli Patriæ, & merito,

Præmonitio.

IV. **H**is ita necessariò prænotatis pro necessitate explicatione terminorum accedendum est ad materiam maximè propriam primo Præcepto Decalogi, quod sicut affirmativè præcipit debitum cultum exhibere, ita negativè prohibet cultum Deo debitum, ac proprium exhiberi aliæ creaturæ. Videndum ergò, quis cultus Deo, quis verò Sanctis, ac rebus sacris exhiberi possit, ac debeat, salvo primo Præcepto. Sectiones ergo sequuntur

sequentes mixtæ erunt Theologico-controversisti-
cæ, sed summò compendiò decerptæ ex *Card. Bel-
larm. Becan. Gregor. de Valent.* Sunt enim con-
trovertiæ omnium communissimæ, scitu admo-
dum necessariæ omni Fideli, Pastori maximè,

S E C T I O II.

Latria, & Adoratio primò Præceptò
mandata.

S U M M A R I U M.

11. Præcepto divino positivo primo Decalogi obligamur ado-
rare Deum Cultu Latria;
12. Affirmativè quidem tempore & modo à Deo, & Ecclesia
determinato
13. Negativè verò semper obligamur non tribuere ulli crea-
turæ cultum sicut Deo.
14. Nihil ergo hoc primo præcepto prohibetur tanquam ido-
latria, quam cultum Deo debitum tribuere creaturæ,
sicut Deo.

A S S E R T I O I.

Præcepto Divino primo Decalogi naturali &
positivo Deus optimus, maximus adorandus
est adoratione Latria omnium perfectissima, quâ
nimirum contestamur nostram subjectionem ad i-
psam, ut supremum omnium Dominum, supreme
& infinitæ Excellentie super omnes. Affirmativè
quidem tempore, & modo determinato ab ipso
Deo, vel Ecclesia: negativè verò, ne ulli unquam
creaturæ exhibeatur cultus, seu honor sicut Deo.
Nihil ergo primo præcepto prohibetur tanquam
idolatria, quam honorem Deo debitum tribuere
creaturæ, sicut Deo. Ita omnes Orthodoxi. Ex-
plico breviter.